

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Геолого-географічний факультет
Кафедра фізичної географії, природокористування та геоінформаційних технологій

підготовки бакалавра
з галузі знань **01 Освіта / Педагогіка**
за спеціальністю **014.07 Середня освіта (Географія)**

Силабус курсу
"ОК.25 Ландшафтознавство"

Обсяг	Загальна кількість: кредитів 5,5; годин - 165; залікових модулів - 2; змістовних модулів - 5
Семестр, Рік	3-й – 4-й семестри, 2-й рік навчання
Дні, Час, Місце	за розкладом занять
Викладач (і)	П'яткова Алла Вікторівна; кандидат географічних наук, доцент кафедри фізичної географії, природокористування та геоінформаційних технологій Орган Людмила Володимирівна; старший викладач кафедри фізичної географії, природокористування та геоінформаційних технологій
Контактний телефон	0732278107; 0980307900
E-mail:	avryatkova2011@gmail.com
Робоче місце	кафедра фізичної географії, природокористування та геоінформаційних технологій
Консультації	очні консультації: понеділок 10.00-14.00; середа 11.00-14.00; п'ятниця 12.40-14.00

КОМУНІКАЦІЯ

Комунікація зі студентами буде здійснюватися наступним чином:
e-mail: avryatkova2011@gmail.com
телефон: 0732278107
аудиторія: за розкладом, 108

АНОТАЦІЯ КУРСУ (місце даної дисципліни в програмі навчання; мета курсу; тематика)

Предмет вивчення дисципліни – властивості природно-територіальних комплексів різного рангу як об'єктивно існуючих природних тіл і об'єктів природокористування, а саме генезис, функції, динаміка розвитку, стійкість і саморегуляція, просторова організація, морфологічна структура, тенденції подальшого розвитку.

Пререквізити курсу: лекційний курс та лабораторні заняття з курсу "Ландшафтознавство" викладається після засвоєння студентами або паралельно із наступними дисциплінами: "Основи геології", "Ґрунтознавство", "Основи фізичної географії", "Гідрологія", "Кліматологія з основами метеорології".

Мета курсу - дисципліна спрямована на досягнення компетентностей з розвитку комплексного ландшафтного мислення, спрямованого на вміння оптимально оцінювати та розмежовувати територію з метою організації обґрунтованого раціонального природокористування на ландшафтній основі; формування у студентів основних знань про компоненти, функції, генезис ландшафту та ландшафтну структуру території, морфологічну будову природно-територіальних та антропогенних комплексів (далі – геокомплексів) різних рівнів ландшафтної ієрархії; засвоєння методів та прийомів польової ландшафтно-зйомки, прийомів і критеріїв ландшафтного картографування на основі топографічних та інших карт території та виділення геокомплексів різних рівнів.

Завдання дисципліни:

- здійснення аналізу сучасних та класичних вітчизняних і зарубіжних теоретико-методичних підходів до визначення ландшафтів, їх класифікацій, закономірностей розвитку, динаміки та трансформацій;
- розкриття особливостей просторової ландшафтної диференціації земної поверхні з позицій системних досліджень і закономірностей інтеграції елементарних структурних одиниць (фацій);
- вивчення компонентів та закономірностей організації географічної оболонки (ГО), її складної ієрархічної структури;
- вивчення геокомплексів різних рангів і розкриття їх особливостей та закономірностей їх поєднання;
- вивчення методів і прийомів польових ландшафтних досліджень;
- розкриття принципів, методів і прийомів ландшафтного картографування;
- визначення і обґрунтування різних типів ландшафтних структур, у тому числі трансформованих.
- обґрунтована оцінка оптимального природокористування у межах території

Очікувані результати. Здобувач повинен:

знати

- основні терміни і поняття дисципліни;
- основні відомості з історії виникнення і розвитку ландшафтознавства як науки як в Україні, так і поза її межами;
- складові географічної оболонки, її будову, закономірності;
- компоненти ландшафту та його морфологічних частин;
- методика польових ландшафтних досліджень;
- методика ландшафтного картографування;
- роль прикладних ландшафтних досліджень для різних галузей господарства і раціонального природокористування.

вміти

- користуватись понятійним апаратом в об'ємі програми курсу;
- користуватись топографічними картами для отримання інформації про природні та антропогенні комплекси;
- створювати ландшафтні карти локального та регіонального рівнів згідно вимогам державного стандарту;
- укладати попередню великомасштабну ландшафтну карту на основі топографічних карт і серії тематичних карт;
- будувати ландшафтний профіль будь-якої території;
- укладати великомасштабні ландшафтні карти на основі картографічних і фондових матеріалів та фотозйомки;
- на основі аналізу картографічних, фотографічних та фондових матеріалів давати загальну ландшафтну характеристику території та формувати первісні рекомендації щодо її раціонального використання;
- читати загальнонаукові та прикладні ландшафтні карти;
- використовувати навички з розробки комплексних заходів для охорони і раціонального використання природних ресурсів при написанні курсових та дипломних робіт, а також на виробничій практиці.

ОПИС КУРСУ

Форми і методи навчання

Курс представлений у формі лекцій (58 год.), практичних занять (42 год.), самостійної роботи студентів (65 год.).

Основна підготовка студентів здійснюється на лекційних та практичних заняттях, але у певній мірі покладається на самостійне вивчення предмета студентами денної форми навчання протягом двох семестрів. Під час викладання дисципліни використовуються

методи навчання: словесні (лекція, пояснення, евристична бесіда); наочні (демонстрація Power Point; Youtube); практичні (практичні роботи); робота з підручниками та посібниками (під керівництвом викладача, самостійна робота студентів).

Перелік тем (загальні блоки)

Змістовий модуль 1. Предмет, зміст, цілі та мета курсу. Історія розвитку ландшафтознавства

Тема 1. Об'єкт, предмет, зміст і задачі ландшафтознавства.

Тема 2. Історія розвитку вітчизняного ландшафтознавства.

Тема 3. Історія розвитку ландшафтознавства у Європі та Америці.

Змістовий модуль 2. Географічна оболонка як геокомплекс глобального рівня організації. Ландшафт, його властивості і морфологічна структура.

Тема 1. Географічна оболонка, основні риси і властивості. Географічна зональність.

Тема 2. Азональність. Висотна поясність.

Тема 3. Компоненти ландшафту і ландшафтоутворюючі фактори.

Тема 4. Ландшафт: регіональний, індивідуальний, загальний підходи до трактування. Межі ландшафту. Функції ландшафту.

Змістовий модуль 3. Морфологія, динаміка та функціонування ландшафтів. Типологія ландшафтів. Основні ландшафти земної кулі.

Тема 1. Морфологія ландшафту. Основні морфологічні одиниці (урочище, фація, ландшафт).

Тема 2. Функціонування та структура ландшафту.

Тема 3. Зміна станів ландшафту у часі.

Тема 4. Мінливість та стійкість ландшафту. Динаміка ландшафту.

Тема 5. Класифікація ландшафтів. Типологія ландшафтів.

Тема 6. Ландшафти арктичного, антарктичного та бореального поясів.

Тема 7. Ландшафти тропічного поясу.

Тема 8. Ландшафти екваторіального поясу.

Змістовий модуль 4. Основні методи і принципи польової зйомки та картування ландшафтів.

Тема 1. Ландшафтні дослідження: маршрутні, стаціонарні, напівстаціонарні.

Тема 2. Етапи польової ландшафтної зйомки.

Тема 3. Характеристика окремих компонентів ландшафту в польових та камеральних умовах.

Змістовий модуль 5. Трансформації ландшафтів. Антропогенні ландшафти.

Тема 1. Взаємодія природи та суспільства.

Тема 2. Антропогенні ландшафти.

Рекомендована література

1. Арманд Д. Л. Наука о ландшафте. Москва: Мысль, 1975. 288 с.
2. Атлас природных условий и естественных ресурсов Украинской ССР. Москва: Изд-во Глав. Управления геодезии и картографии, 1978. 183 с.
3. Беручишвили Н. Л. Четыре измерения ландшафта. Москва: Мысль, 1986. 183 с.
4. Боков В.А. Пространственно-временная организация геосистем. Симферополь: Изд-во СГУ, 1983. 53 с.
5. Воловик В. М. Ландшафтознавство: курс лекцій. Вінниця: Твори, 2018. 218 с.
6. Гродзинський М.Д. Пізнання ландшафту: місце і простір. В 2-х томах. Київ, 2005.
7. Голованов А. И. Ландшафтоведение. Москва: КолосС, 2006. 506 с.
8. Гуцуляк В. М. Ландшафтознавство: теорія і практика. Чернівці: Книги – ХХІ, 2008. 168с.
9. Денисик Г. І. Антропогенне ландшафтознавство: навч. посібник, Ч. 1 : Загальне антропогенне ландшафтознавство. Вінниця: Вінницька обласна друкарня, 2014. 332 с.

10. Денисюк Г. І. Антропогенне ландшафтознавство: навч. посібник. Ч. 2. Регіональне антропогенне ландшафтознавство. Вінниця: Вінницька обласна друкарня, 2015. 328 с.
11. Исаченко А.Г. Ландшафтоведение и физико-географическое районирование. Москва: Высш. шк., 1991. 366 с.
12. Каштанов А. Н., Лисецкий Ф. Н., Швец Г. И. Основы ландшафтно-экологического земледелия. Москва: Высшая школа, 1994. 126 с.
13. Клімат України / За ред. М.В. Липінського, В.А. Дячука, В.М. Бабіченко. Київ: Вид-во Раєвського, 2003. 343 с.
14. Маринич А. М., Пащенко В. М., Шищенко П. Г. Природа Украинской ССР. Ландшафты и физико-географическое районирование. Київ: Наукова думка, 1985. 224 с.
15. Мельник А. В. Польове ландшафтне картування: система термінів і понять. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 92 с.
16. Методологія географічної науки. Ландшафтна оболонка Землі. Довкілля: навч. посібник / О. Г. Топчієв, Д. С. Мальчикова, І. О. Пилипенко, В. В. Яворська. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2018. 348 с.
17. Миллер Г. П. Ландшафтные исследования горных и предгорных территорий. Львів: Вища школа, 1974. 202 с.
18. Мильков Ф. Н., Бережной А. В., Михно В. Б. Терминологический словарь по физической географии. Москва: Высш. шк., 1993. 288 с.
19. Пащенко В. М. Теоретические проблемы ландшафтоведения. Киев: Наукова думка, 1993. 280 с.
20. Петлін В. М. Закономірності організації ландшафтних фацій. Одеса: Маяк, 1998. 238 с.
21. Природа Украинской ССР. Ландшафты и физико-географическое районирование / Под ред. А. М. Маринича, П. И. Шищенко. Киев: Наук. думка, 1985. 224 с.
22. П'яткова А. В., Роскос Н. О. Ландшафтознавство: прикладні аспекти : навч.-метод. Посібник. Одеса: ОНУ імені І. І. Мечникова, 2020. 122 с.
23. Реймерс Н. Ф. Природопользование: словарь-справочник. Москва: Мысль, 1990. 640 с.
24. Солнцев Н. А. Учение о ландшафте (избранные труды). Москва: Изд-во Моск. ун-та, 2001. 384 с.
25. Сорокіна Л. Ю. Єдина класифікація природних і антропогенно змінених ландшафтних комплексів. Київ: «Сталь», 2019. 105 с.
26. Физико-географическое районирование Украинской ССР / под ред. В. А. Попова, А. М. Маринича, А. И. Ланько. Киев: Изд-во Киев. ун-та, 1968. 683 с.
27. Шищенко П. Г. Прикладная физическая география. Киев: Вища школа, 1988. 192 с.

Політика оцінювання

- Політика щодо дедлайнів та перескладання: Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (80% від можливої максимальної кількості балів за вид діяльності). Перескладання модулів відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).
- Політика щодо академічної доброчесності: Списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час он-лайн тестування та підготовки практичних завдань в процесі заняття.
- Політика щодо відвідування: Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, працевлаштування, міжнародне стажування) навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із керівником курсу.

I-й семестр

Поточний контроль		Лабораторні роботи	СРС	Сума балів
ЗМ* 1	ЗМ 2	50	10	100
20	20			

II-й семестр

Поточний контроль			Лабораторні роботи	ІНДЗ**	СРС	Сума
ЗМ 3	ЗМ 4	ЗМ 5	40	20	10	100
10	10	10				

*ЗМ – змістовий модуль

**ІНДЗ – індивідуальне навчально-дослідне завдання

Підсумковий контроль за дисципліною у I-му семестрі – залік, у II-му семестрі – іспит. Іспит складає студент, який виконав усі обов'язкові види робіт, які передбачаються навчальною програмою дисципліни та під час опанування дисципліни набрав 60 і більше балів і який склав своєчасно залік.

Для студентів, які набрали впродовж семестру сумарно меншу кількість балів, ніж мінімум для іспиту (60) допускається перескладання контрольних тестів за змістовними модулями, за які отримана незадовільна оцінка, удосконалення якості виконання практичних робіт.

Самостійна робота студентів.

Робота студентів складається з самостійного вивчення з певного переліку тем або тем, що потребують поглибленого вивчення. Самостійна робота (СР) контролюється у вигляді контрольних тестів та звітів (конспектів). Питання з тем, що відведені на самостійне вивчення включені до контрольних заходів. Увесь обсяг СР містить завдання які вимагають від студента систематичної самостійної роботи.